

» et filii Altissimi omnes. » Ad eos utique qui prædestinati sunt in vitam æternam : ad alios vero : « Vos autem » sicut homines moriemini, et sicut unus ex principibus » cadetis, » hoc modo etiam deos discernens : sive omnes simul increpat, ut obedientes correctosque discernat : « Ego, inquit, dixi : Dii estis, et filii Altissimi omnes : » id est, omnibus vobis promisi cœlestem felicitatem : « Vos » autem, » per infirmitatem carnis : « Sicut homines moriemini ; » et per elationem animi : « Sicut unus ex principibus, id est, diabolus, non extollemini, sed » Cadetis. » Velut si diceret : Cum tam pauci sint dies vitæ vestræ, ut cito sicut homines moriamini, non vobis prodest ad correctionem : sed tanquam diabolus, cujus dies in hoc sæculo multi sunt, quia carne non moritur, extollimini, ut cadatis. Per diabolicam quippe superbiam factum est, ut Christi gloriæ perversi et cæci principes Judæorum invidissent : per hoc vitium factum est, et fit, ut Christi usque ad mortem crucifixi humilitas vilescat eis, qui hujus sæculi diligunt excellentiam.

VII. Proinde ut hoc vitium sanetur, ex ipsius Prophetæ persona dicitur : « Surge Deus, judica terram¹. » Tumuit enim terra, cum te crucifigeret : « Surge a mortuis, et judica terram. Quoniam tu disperdes in omnibus gentibus : » quid, nisi terram ? hoc est, eos qui terrena sapiunt, sive ipsum affectum in credentibus terrenæ cupiditatis et elationem absumens ; sive non credentes, terram conterendam perdendamque discernens. Sic per membra sua quorum conversatio in cœlis est, judicat terram, et disperdit in omnibus gentibus. Nec prætereundum, quod nonnulli codices habent : « Quoniam tu hæreditabis in omnibus » gentibus. » Quia et hoc non inconvenienter accipitur, neque ut simul utrumque sit quidquam repugnat. Fit ergo

¹ Psal. LXXXI, 8.

hæreditas ejus per charitatem, quam suis præceptis et gratia misericorditer excolendo, terrenam disperdit cupiditatem.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXXII.

I. PSALMI hujus titulus est : « Canticum Psalmi Asaph¹. » Jam sæpe diximus quid interpretetur Asaph, id est, Congregatio. Homo ergo ille qui vocabatur Asaph, in figura congregationis populi Dei in multorum Psalmorum titulis ponitur. Græce autem congregatio Synagoga dicitur, quod velut proprium nomen Judæorum populus tenuit, ut Synagoga appellaretur : sicut populus christianus usitatus vocatur Ecclesia, cum et ipse utique congregetur.

II. Populus itaque Dei in isto Psalmo dicit : « Deus, » quis similis erit tibi² ? » Quod ergo arbitror accommodatius accipi in Christo, quia in similitudine hominum factus, putatus est ab eis, a quibus contemptus est, cæteris hominibus comparandus : nam et inter iniquos deputatus est³ ; sed ad hoc ut judicaretur. Cum autem veniet judicaturus, tunc fiet quod hic dicitur : « Deus, quis similis erit tibi ? » Si enim Psalmi non solerent loqui ad Dominum Christum, non diceretur etiam illud, quod ipsi dictum esse nullus potest dubitare fidelium : « Thronus » tuus, Deus, in sæculum sæculi, virga directionis, virga » regni tui : dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem ; » propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis

¹ Psal. LXXXII, 1. — ² Ibid. 2. — ³ Isaï. LIII, 12.

» præ participibus tuis¹. » Huic ergo et nunc dicitur : « Deus, quis similis erit tibi? » Multis enim similis in humilitate esse voluisti, usque et latronibus, qui tecum sunt crucifixi² : sed in claritate cum venies, « Quis similis erit tibi? » Quid enim magnum dicitur, cum Deo dicitur : « Quis similis erit tibi? » nisi illa dicatur : « Qui similis esse hominibus voluit, formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo³? » Et ideo non ait : Quis similis est tibi? quod utique recte diceretur, si hoc ad Divinitatem referretur. Quia vero ad formam servi relatum est, tunc ejus a cæteris hominibus dissimilitudo apparebit, quando apparebit in gloria. Ideo sequitur : « Nec taceas, neque compescaris, Deus. » Quia primo taquit, ut judicaretur : quando sicut agnus coram tondente se fuit sine voce, sic non aperuit os suum⁴, et suam compescuit potestatem. Quam ut se compescere ostenderet, ad illam ejus vocem qua dixit : « Ego sum⁵, » hi qui eum apprehendendum quærebant, redierunt retro, et ceciderunt. Quando ergo teneretur atque pateretur, nisi se ipse cohiberet atque compesceret, et quodam modo mitigaret? Nam et sic quidam interpretati sunt quod hic positum est, « Neque compescaris, Deus, » ut dicerent : « Neque mitescas, Deus. » Ipse alibi dicit : « Tacui, nunquid semper tacebo⁶? » Cui dicitur hic : « Ne taceas : » de illo alibi dicitur, « Deus manifestus veniet, Deus noster, » et non silebit⁷. Dicitur hic : « Ne taceas, » tacuit enim, ut judicaretur, quando venit occultus : non autem tacebit, ut judicet, quando veniet manifestus.

III. « Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, et qui oderunt te extulerunt caput⁸. » Novissimos dies significare mihi videtur, quando hæc quæ nunc metu comprimuntur,

¹ Psal. XLIV, 7, 8. — ² Luc. XIII, 33. — ³ Philip. II, 7. — ⁴ Isaï. LIII, 7. — ⁵ Joan. XVIII, 5. — ⁶ Isaï. XLII, 14. — ⁷ Psal. XLIX, 3. — ⁸ Id. LXXXII, 3.

tur, in liberam vocem eruptura sunt, sed plane irrationabilem, ut sonitus magis quam locutio vel sermo dicendus sit. Non itaque tunc odisse incipient, sed qui oderunt te, tunc levabunt caput. Nec capita, sed « Caput : » quando eo perventuri sunt, ut etiam illud caput habeant, quod extollitur super omne quod dicitur Deus, et quod colitur : ut in illo maxime impleatur, « Qui se exultat humiliabitur¹? » et cum eum ille cui dicitur : « Ne taceas, neque mitescas, Deus, » interficiet spiritu oris sui, et evacuat illuminatione præsentiae suæ².

IV. Super populum tuum malignaverunt consilium : » vel, sicut alii codices habent : « Astute cogitaverunt consilium, et cogitaverunt adversus sanctos suos³. » Irridenter ista dicuntur. Quando enim valerent nocere populo vel plebi Dei, vel sanctis ejus qui noverunt dicere : « Si Deus pro nobis, quis contra nos⁴? »

V. « Dixerunt : Venite, et disperdamus eos de gente⁵. » Singularem numerum posuit pro plurali : sicut dicitur : Cujus est hoc pecus, etiamsi de grege interrogetur, et intelliguntur pecora. Denique alii codices, « De gentibus, » habent, ubi magis interpretes intellectum quam verbum secuti sunt. « Venite, et disperdamus eos de gente. » Ipse est ille sonus, quo sonuerunt magis quam locuti sunt, quoniam inaniter inania strepuerunt. « Et non memoretur nominis Israël ultra. Hoc alii planius dixerunt : « Et non sit memoria nominis Israël adhuc. » Quia « Memoretur nominis, » in latina lingua inusitata locutio est : potius enim dici solet, memoretur nomen : sed eadem ipsa sententia est. Nam qui dixit : « Memoretur nominis, » græcam transtulit locutionem. « Israël » autem hic debet intelligi utique semen Abrahæ, cui dicit Apos-

¹ Luc. XIV, 11. — ² 2 Thess. II, 8. — ³ Psal. LXXXII, 4. — ⁴ Rom. VIII, 31. — ⁵ Psal. LXXXII, 5.

tolus : « Ergo Abrahæ semen estis, secundum promissio-
» nem hæredes ¹. » Non Israël secundum carnem, de quo
dicit : « Videte Israël secundum carnem ². »

VI. « Quoniam cogitaverunt unanimiter, simul adver-
» sus te testamentum disposuerunt ³ : » quasi possent esse
fortiores. Testamentum sane in Scripturis non illud solum
dicitur, quod non valet nisi testatoribus mortuis : sed
omne pactum et placitum testamentum vocabant. Nam
Laban et Jacob testamentum fecerunt ⁴, quod utique
etiam inter vivos valeret : et innumerabilia talia in divinis
leguntur Eloquiis.

VII. Deinde incipit inimicos Christi commemorare sub
quibusdam vocabulis Gentium : quorum vocabulorum in-
terpretatio satis indicat quid velit intelligi. Talibus enim
nominibus convenientissime figurantur veritatis inimici.
Idumæi quippe interpretantur, vel Sanguinei, vel Ter-
reni. Ismaëlita, Obedientes sibi, utique non Deo, sed
sibi. Moab, Ex patre : quod in malo non intelligitur me-
lius, nisi cum ipsa historia cogitatur, quod pater Lot filia
suæ illicite se utenti permixtus eum genuit ; quia ex ipsa
re tale nomen accepit ⁵. Bonus autem pater, sed sicut Lex,
si quis ea legitime utatur, non inceste et illicite ⁶. Agareni,
Proselyti, id est, advenæ : quo nomine significantur inter
inimicos populi Dei, non illi qui cives fiunt ; sed qui in
animo alieno atque adventitio perseverant, et nocendi oc-
casione inventa se ostendunt. Gebal, Vallis vana, id est,
fallaciter humilis. Amon, Populus turbidus, vel populus
mœroris. Amalech, Populus linguens ; unde alibi dictum
est : « Et inimici ejus terram linguent ⁷. » Alienigenæ
quamvis et ipso nomine latino se indicent alienos, et ob
hoc consequenter inimicos, tamen in hebræo dicuntur

¹ Gal. iii, 29. — ² I Cor. x, 18. — ³ Psal. lxxxii, 6. — ⁴ Gen. xxxi, 44.
— ⁵ Gen. xix, 36, 37. — ⁶ I Tim. i, 8. — ⁷ Psal. lxxi, 9.

Philistiim, quod interpretatur, Cadentes potione, velut
quos fecit ebrios luxuria sæcularis. Tyrus lingua hebræa
dicitur Sor : quod sive angustia, sive tribulatio interpre-
tetur, secundum illud accipiendum est in his inimicis po-
puli Dei, quod ait Apostolus : « Tribulatio et angustia in
» omnem animam hominis operantis malum ¹. » Omnes
ergo hi sic enumerantur in hoc Psalmo : « Tabernacula
» Idumæorum et Ismaëlita, Moab et Agareni, Gebal et
» Amon et Amalech, et alienigenæ cum habitantibus
» Tyrum ². »

VIII. Et tanquam indicans causam, quare sint inimici
populo Dei, adjungit et dicit : « Etenim Assur venit cum
» illis ³. » Assur autem pro ipso diabolo figurate intelligi
solet, qui operatur in filiis diffidentia ⁴, tanquam in vasis
suis, ut oppugnent populum Dei. « Facti sunt, inquit, in
» adjutorium filiis Lot. Quia omnes inimici, operante in
se principe suo diabolo, « Facti sunt in adjutorium filiis
» Lot, » qui interpretatur, Declinans. Angeli autem apos-
tatici bene intelliguntur tanquam filii declinationis : a ve-
ritate quippe declinando, in satellitium diaboli discesse-
runt. Hi sunt de quibus dicit Apostolus : « Non est vobis
» colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus
» principes et potestates et rectores mundi tenebrarum
» harum, adversus spiritalia nequitia in cœlestibus ⁵? »
Quapropter istos invisibiles inimicos adjuvant homines in-
fideles, in quibus operantur ad oppugnandum populum
Dei.

IX. Jam nunc videamus quid imprecetur propheticus
spiritus, magis prædicens quam maledicens. « Fac illis,
» inquit, sicut Madiam et Sisaræ, sicut Jabin in torrente
» Cison. Disperierunt in Endor, facti sunt ut stercus ter-

¹ Rom. ii, 9. — ² Psal. lxxxii, 8. — ³ Ibid. 9. — ⁴ Ephes. ii, 2. —
⁵ Ephes. vi, 12.

» ræ¹. » Hos omnes secundum historiam populus Israël, qui tunc erat populus Dei, debellavit et vicit²: sicut etiam illos quos deinceps commemorat dicens: « Pone principes » eorum sicut Oreb et Zeb et Zebee et Salmana³. » Interpretationes autem eorum nominum istæ sunt. Madiam interpretatur, Declinans iudicium: Sisara, Gaudii exclusio: Jabin, Sapiens. Sed in his inimici a populo Dei superatis, ille intelligendus est sapiens, de quo Apostolus dicit: « Ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor hujus sæculi⁴? » Oreb, Siccitas: Zeb, Lupus: Zebbe, Victima, sed lupi; habet enim et ipse victimas suas. Salmana, Umbra commotionis. Hæc omnia congruunt malis, quos in bono vincit populus Dei. Porro autem Cison, in quo torrente victi sunt, interpretatur, Duritia eorum. Endor, ubi perierunt, interpretatur, Fons generationis, sed utique carnalis, cui dediti perierunt: non curantes regenerationem, quæ perducit ad vitam, ubi non nubent, neque uxores ducent, non enim incipient mori⁵. Merito ergo de his dictum est: « Facti sunt ut stercus terræ: » de quibus nihil propagatum est, nisi terrena fœcunditas. Sicut ergo illi omnes in figura superati sunt a populo Dei, sic istos inimicos precatur in veritate superari.

X. « Omnes, inquit, principes eorum, qui dixerunt: » Hæreditate possideamus sanctuarium Dei⁶. » Ipse est sonitus inanis, quo, ut supra dictum est, inimici tui sonuerunt. Sanctuarium autem Dei, quid intelligendum est, nisi templum Dei, de quo Apostolus ait: « Templum enim » Dei sanctum est, quod estis vos⁷? » Nam quid aliud inimici, nisi populum Dei possidere, id est, subjugare moliantur, ut cedat in eorum impias voluntates?

¹ Psal. LXXXII, 10, 11. — ² Judic. IV, 15, 16, etc. — ³ Psal. LXXXII, 12. — ⁴ I Cor. I, 20. — ⁵ Matth. XXI, 30. — ⁶ Psal. LXXXII, 13. — ⁷ I Cor. II, 17.

XI. Sed quid sequitur? « Deus meus, pone illos ut ro- » tam¹. » Convenienter quidem accipitur, ut non sint in eo quod cogitant stabiles: verumtamen etiam sic recte posse intelligi existimo, « Pone illos ut rotam, » quod rota ex his quæ retro sunt extollitur, ex his quæ ante sunt dejicitur: sic fiunt omnes inimici populi Dei. Non enim hæc optatio, sed prophetatio est. Adjungit etiam: « Sicut » stipulam ante faciem venti. » Faciem dicit præsentiam. Nam quæ facies est venti, cui nulla liniamenta sunt corporis; cum sit motus, id est, quasi fluctus aëris? Ponitur autem pro tentatione, qua levitia et inania corda rapiuntur.

XII. Levitatem porro, qua facile consentitur ad mala, gravis sequitur cruciatus: unde deinceps dicitur: « Sicut » ignis qui comburit sylvam, sicut flamma comburens » montes: ita persequeris illos in tempestate tua, et in » ira tua conturbabis eos². » Sylvam dixit propter sterilitatem, montes propter elationem: tales enim sunt inimici populi Dei, inanes justitiæ, pleni superbia. Ignem vero et flammam dicens, hoc idem alio nomine repetivit, quo intelligi voluit judicantem atque punientem Deum. Quod autem ait: « In tempestate tua; » hoc idem consequenter exposuit dicens: « In ira tua: » et quod supra dixit: « Persequeris eos; » hoc postea, « Conturbabis eos. » Meminerimus sane iram Dei sine ulla affectione turbulenta intelligere. Ira quippe ejus dicitur, ratio justa vindictæ: tanquam si lex dicatur irasci, cum ministri ejus secundum eam commoti vindicant.

XIII. « Imple, inquit, facies eorum ignominia, et » quærent nomen tuum, Domine. » Hoc sane illis bonum et optabile prophetatur: nec prophetaretur, nisi essent in ea societate inimicorum populi Dei etiam tales homines,

¹ Psal. LXXXII, 15, 16. — ² Ibid. 17.

quibus hoc ante ultimum iudicium præstaretur; quia et nunc idem ipsi sunt; et ipsum corpus est inimicorum secundum invidentiam qua æmulantur populum Dei. Et nunc ubi possunt, et sonant et levant caput; sed particulatim, non universaliter sicut in fine sæculi, novissimo imminente iudicio. Tamen ipsum corpus est, et in his qui inde credituri sunt, atque in corpus aliud transituri; (horum enim facies salubriter impletur ignominia, ut quærant nomen Domini:) et in illis qui usque in finem in eadem malitia perseverant, qui ponuntur ut stipula ante faciem venti, et sylvæ montibusque infructuosis similes, comburuntur. Ad quos denuo revertitur, dicens: « Erubescant, et conturbentur in sæculum sæculi¹. » Non enim in sæculum sæculi conturbantur, qui quærant nomen Domini: sed respicientes ignominiam peccatorum suorum, ad hoc conturbantur, ut quærant nomen Domini, per quod non conturbentur.

XIV. Rursusque ad hos redit, qui in eadem societate inimicorum ad hoc confundendi sunt, ne confundantur in æternum; et ad hoc perendi in quantum mali sunt, ut boni facti inveniantur in æternum. De his enim cum dixisset. « Et confundantur, et pereant; » statim subiecit, « Et cognoscant quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra². » Ad hanc cognitionem venientes sic confundantur, ut placeant; sic pereant, ut permaneant. « Cognoscant, inquit, quia nomen tibi Dominus: » tanquam non vero nec suo nomine nuncupentur, quicumque alii domini nominantur, quoniam serviliter dominantur, et vero Domino comparati nec domini sunt: sicut dictum est: « Ego sum qui sum³; » tanquam non sint ea quæ facta sunt, si comparentur ei a quo facta sunt. Quod vero adjunxit, « Tu solus altissimus in omni terra, »

¹ Psal. lxxxii, 18. — ² Ibid. 19. — ³ Exod. iii, 14.

vel, sicut alii codices habent, « Super omnem terram: » utique et in omni cælo, vel super omne cælum: sed hoc dicere maluit, quo terrena superbia premeretur. Desinit enim superbire terra, id est, homo, cui dictum est, « Terra es¹: » et « Quid superbit terra et cinis²? » Cum cognoscit Dominum esse altissimum super omnem terram, id est, nullius hominis cogitationes valere adversus eos, qui secundum propositum vocati sunt, et de quibus dicitur, « Si Deus pro nobis, quis contra nos³? »

ENARRATIO
IN PSALMUM LXXXIII.

I. PSALMUS iste⁴ « Pro torcularibus⁵, » inscribitur. Et quantum advertit nobiscum Charitas Vestra, (quia vos intentissime audire advertebamus,) nihil in ejus textu dictum est, vel de prelo, vel de fiscinis, vel de lacu, vel de instrumentis aut ædificio torcularis; omnino nihil in eo tale audivimus. Unde quid sibi velit titulus ejus, quod inscribitur: « Pro torcularibus, » non parva quæstio est. Profecto enim si post istum titulum aliquid de talibus rebus diceret, quales commemoravi, crederetur a carnalibus vere ista visibilia torcularia voluisse cantare: quia vero titulum imposuit « Pro torcularibus, » et nihil postea in omni versu Psalmi dixit de his torcularibus notissimis oculis nostris; non dubitatur esse alia torcularia, quæ nos hic quærere et intelligere voluit Spiritus Dei. Quapropter quid agatur in his visibilibus torcularibus recordemur, et hoc

¹ Gen. iii, 19. — ² Eccli. x, 9. — ³ Rom. viii, 28 et 31. — ⁴ Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 2-4. — ⁵ Psal. lxxxiii, 1.